

dets midte prægede sin egn med en række bygninger i en karakteristisk landlig empire. Havde forfatterne også kendt T. Kragelunds artikel i »Fra Ribe Amt« 1948 om hans kaldsfælle Peder Højer, ville de have set, at der her ikke var tale om noget isoleret fænomen.

Hovedstaden og provinsbyerne er i det tidsrum, bogen omfatter, vokset med en rivende hast, og det er naturligt at rejse det spørgsmål, om det er lykkedes arkitekterne at give den voksende befolkning gode boliger. Forfatterne besvarer det benægtende, og det er blandt deres fortjenester, at de har fremdraget de ganske utilstrækkelige byggevedtægter, der vedblev at holde København på et lavt hygiejnisk standpunkt. Allerede de fremsynede i datiden var klare over manglerne, og Holger Drachmann klagede over det i »Forskrevet« uden resultat. Nutiden må ikke alene trække på skuldrene over de mislykkede stilarter, men også harmes over de slumkvarterer, det forrige århundrede fandt det rimeligt at bygge til mennesker. Skylden var grundspekulanternes. Det ville dog være uretfærdigt at lade det indtryk blive stående, at perioden ikke har efterladt sig bygninger af værdi. Herholdts Universitetsbibliotek og Martin Nyrops Rådhus vil sammen med andre monumentalbygninger stå som det udtryk, den bedste stræben i tiden søgte. På disse nybygninger har arkitekterne høstet laurbær, det samme kan derimod ikke siges om deres restaureringer, der både arkitektonisk og historisk bekræftede det gamle ord om, at den megen lærdom gør rasende. Også på dette område har nutiden fundet frem til en bedre underbygget holdning over for fortidens arkitektur.

Knud Millechs og Kay Fiskers arbejde må opfattes som en værdifuld kilde til forståelsen af vort samfunds udvikling. I valget af billedstof og i den typografiske og tekniske udformning mærkes de kyndige arkitekters faste ledelse.

Helge Søgaard.

Bjørn Kornerup: Ribe Katedralskoles Historie. Studier over 800 Aars dansk Skolehistorie. II (1660—1920). 468 s. (Gyldendal, 1952).

I 1947 udsendte overarkivar dr. theol. Bjørn Kornerup første del af sit værk om Ribe katedralskole. Anden del, der nu er udkommet, er anlagt efter samme retningslinier som første, en bred skolehistorisk baggrund, der tjener til at stille Ribe skoles særpræg i rette belysning, og en grundig gennemgang af de ripensiske skoleforhold, hvorved der atter kastes lys over den lærde skoles udvikling i almindelighed.

Skildringen begynder med de strenge tider og ringe kår i perioden efter Svenske-krigene. Derefter følger en indgående, meget levende behandling af Christian Falsters skolestyre 1712—52, skolens anden guldalder (den første var under Peder Hegelunds rektorat, der er skildret i første bind). Stille vækst præger tidsrummet efter Falsters død i 1752 til de store skolereformer i 1805. Og derefter kommer skolens tredie guldalder i de 40 år, P. N. Thorup virkede ved skolen, fra 1805 til 1845, fra 1814 som rektor. Tiden 1845—1903 er blot behandlet som en oversigt, og af årene fra de store nye skoleloves gennemførelse i 1903 til genforeningen er der kun givet et lille rids.

Det personalhistoriske stof er trængt stærkt tilbage i bogen, hvis man ved personalhistorie forstår opramsning af navne, årstal og datoer. Til gengæld indeholder bogen en mængde træffende og fine karakteristikker af de mænd, der har spillet en rolle i skolens liv. Særlig tydeligt træder Falster og de to biskopper Thura og Anchersen frem for læseren.

Bogens emne er et stykke lokal historie. Men ved den behandling, der bliver emnet til del, hæver bogen sig højt over de sædvanlige lokalhistoriske fremstillinger og kan tjene som mønster på, hvorledes et lokalt stof kan få almindelig interesse, når det sættes i relief af udviklingen i det øvrige Danmark og den store verden. Forfatterens indlevethed i stoffet og fremragende fremstilling gør dr. Kornerup til en udmærket fører, som ingen, der interesserer sig for vor kulturs og lærdoms historie vil fortryde at følge i hans gennemgang af Ribe kathedralskoles historie fra dens begyndelse som katolsk bispe- og kapitelsskole gennem dens udvikling som luthersk kirkeskole og humanistisk embedsmandsskole til vor tids demokratiske almenskole.

Carl Lindberg Nielsen.

Knud Fabricius: Skånes overgang fra Danmark til Sverige. III. 1676—1679. 242 + 26 s. (Rosenkilde og Bagger, 1952).

I 1906 udsendte Knud Fabricius to dele af værket: Skånes Overgang fra Danmark til Sverige. Nu, i 1952 har han udsendt tredje del, der behandler årene under den skånske krig 1676—1679.

Det er ingen egentlig krigshistorie; om de store militære begivenheder berettes i største korthed, hovedvægten lægges på en indgående skildring af den skånske befolknings stemninger og tilstande under krigen. Opgaven har været vanskelig; når den har kunnet løses så godt, som tilfældet er blevet, skyldes det, at Fabricius har kunnet fremdrage et meget udstrakt materiale fra såvel danske som svenske arkiver. Gennem talrige indberetninger, stridsskrifter, proklamationer, kommissionsakter, dagbogsoptegnelser, memoirer og først og fremmest gennem hundreder af breve fra såvel militære som civile er det lykkedes ham at komme begivenhederne på meget nært hold, så han har kunnet tegne et yderst levende billede af befolkningens holdning, af dens håb og dens skuffelser og af dens svingninger under krigens forskellige faser.

De nye undersøgelser ændrer ikke de hidtil kendte hovedlinier: der levede ved krigens begyndelse et kraftigt håb om genforening med Danmark hos skåningerne, det blussede op under danskernes militære medgang i begyndelsen, men blev efterhånden bortvejret, da håbet om sejren forsvandt. Fabricius gør imidlertid dette billede mere detaillert, en lang række konkrete træk gør udviklingen mere levende. Meget nyt kommer frem om borgernes, præsternes og adelens holdning, en række præsters og adelsmænds skæbne følges under hele krigen. Nogle tonede tidligt rent flag, andre forsøgte at holde sig neutrale længst muligt, atter andre forsøgte at spille det farlige dobbeltspil. For næsten alle betød det lidelser og tab af ejendom og frihed, for nogle af livet.

Stor opmærksomhed vier Fabricius friskytte- og snaphanebevægelsen. En svensk historiker, Alf Åberg, har nylig, i »Snapphanarna«, 1951, hævdet, at snaphanekrigen nok så meget var en social som en national bevægelse. Snaphanerne var skovbygdernes løse folk, der benyttede krigstidens opløste forhold til frit at følge deres asociale tilbøjeligheder. De bekæmpede vel svenskerne, men i lige så høj grad den bosiddende befolkning, og Åberg mener, at danskernes støtte til snaphanerne medvirkede stærkt til den brede befolknings stemningsskifte under krigen. Fabricius sætter et skarpere skel mellem friskytter og snaphaner end Åberg. Snaphanerne var væsentlig løse folk, der strejfede rundt i småflokke uden militær kontrol og plyndrede svenske soldater eller skånske bønder, som det bedst kunne falde sig. De organiserede friskytter var derimod for største delen bønder, undertiden velhavende bønder, der uden for-